

Hassas Konular

Hakas Türklerinden Bütün Türk Dünyasında Önemli Bir Örnek: Türk Yazı ve Kültürü Günleri Resmî Olarak Kutlandı.

Timur Davletov

29 Ocak 2008

Türk Yazı ve Kültürü Günleri olarak bilinen ve kutlanan bayram Rusya Federasyonu içerisinde Sibiryâ'nın güneyinde bulunan Hakas ülkesinde aslında çok uzun sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Söz konusu bu önemli bayram Hakas ülkesinde 2007 yılı itibariyle on ikinci kez kutlanmıştır. Yani, 1995 yılından günümüze dek her yıl Hakas topraklarında yaşayan insanların geniş katılımıyla kutlana gelen bu bayram 2004 yılına kadar toplumsal boyutta çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi biçiminde devam ettirilmiştir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Hakas Cumhuriyeti'nde yukarıda anılan kültürel kutlamalar yalnızca Türk yazı ve kültürü ile sınırlı değildir. Hakas topraklarında aynı zamanda Slav yazı ve kültürü günleri de halkın büyük katılımıyla dolu dolu kutlanmaktadır. Ancak, Hakas'ta Türk yazı ve kültürü günlerini ayrıcalıklı kılan husus, kısaca Slav günlerini Rusya Federasyonu dâhilinde birçok federe devlet resmî ya da toplumsal boyutta kutlarken, Türk günlerini ise yasa düzeyinde resmîyet kazandırmak suretiyle kutlayan Rusya'nın dâhilindeki tek federe devletin Hakas Cumhuriyeti olmasıdır. Bu özgünlük aslında doğrusunu belirtmek gerekirse, yalnızca Rusya topraklarıyla da sınırlı değildir, çünkü Türk günleri resmi olarak bütün Türk dünyası coğrafyasında yer alan ülkelerin (bağımsız ve federe olan) içerisinde yalnızca Hakas Türklerinin yurdu olan Abakan bozkırlarında kutlanmaktadır. Dolayısıyla Hakas Türklerinin 1995 yılından beri kutlaya geldikleri Türk yazı ve kültürü günlerine resmi statü kazandırarak hem Rusya, hem Türk dünyası hem de bütün gezegenimiz çapında gerçekten örnek olabilecek bir ilke imza attıklarını ifade etmek gerekir.

Türk yazı ve kültürü günlerinin, dünyanın muhtelif yerlerine yayılıp günümüze kadar varlıklarını sürdüren Türklerin en eski beşiği ve ata yurdu olan Sayan-Altay dağları bölgesinde kutlanmasının, aslında zaman içerisinde koparılan bağların Türk kuşakları arasında yeniden kurulmasına yönelik olarak ortaya konulan önemli mihenk taşlardan biri olduğunu söylemek olanaklıdır.

Hakas Cumhuriyeti'nde her yıl Mayıs ayının son haftasında kutlanan Slav Yazı ve Kültürü Günleri kadar geniş katılımlı bir biçimde kutlanma geleneğine sahip bulunan bu bayram Hakas Cumhuriyeti Yüksek Konseyi (parlamentosu) tarafından 23 Haziran 2004 tarihinde, Hakas Yazarlar Birliği, Hakas Cumhuriyeti Hükümeti, Hakas Dil, Edebiyat ve Tarihi Bilimsel Araştırma Enstitüsü, Hakas Aksakallar Kurulu, Hakas Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, Hakas Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, N.F. Katanov Hakas Devlet Üniversitesi Sayan-Altay Türkiyat Enstitüsü ve diğer Hakas sivil toplum kuruluş ve hareketlerinin girişimleriyle ortaya çıkan kanun tasarısı "Türk Yazı ve Kültürü Günü", Hakas Cumhuriyeti dâhilinde geçerli olmak üzere 095 (435) sayılı kanunu olarak kabul edilmiştir.

Hakas'taki Türk yazı ve kültürü günlerinin kutlanması olayının 22 Eylülü de içine alacak bir biçimde bir ay boyunca kutlanmasının altında yatan düşünce de önemlidir. Yani, bu tarih geliş güzel bir biçimde seçilen bir tarih değildir. Bu bayramın bu tarihlerde kutlanmasına ilişkin kararın altında, söz konusu yasa taslağını hazırlayan düşünürlerin bu bayramın Hakas topraklarında yaşayan insanların Hakas Türklerinin kültürüne yönelik ilgi ve saygısını özendirme isteklerinin yattığı biçiminde ifade edilebilir.

Eylül ayının seçilmesindeki bir başka önemli neden ise, günümüz bilim dünyasında çok iyi bilinen ve birçok araştırmalara konu olan eski Türk yazısının dikili taşların üzerindeki örneklerin tarihte ilk kez Hakas Türklerinin yaşadığı bölgede 1721 yılının Eylül ayında bulunmuş olması olgusudur. Yani, görüldüğü gibi, Hakas ülkesinin Uybat

bozkırında bulunan ve 2001’de keşfedilişinin 280. yıldönümü Uluslar arası TÜRKSOY Teşkilatının da etkin bir biçimde katılımıyla gerçekleştirilen eski Türk yazıtları, Türk yazı ve kültürü günleri için önemli bir tarihsel alt yapısını oluşturmaktadır. Yani, tarihte ilk kez eski Türk yazıtlarının Alman asıllı Rusyalı bilimci D.G.Messerschmidt tarafından Türklük bilimi adına Hakas bozkırlarında keşfedilmiş olması ve bilim dünyasına araştırılmak üzere dâhil edilmiş olmasına giden yolun da Eylül ayının bu kısmında meydana gelmiş olduğu da bu açıdan çok anlamlı olduğu söylenebilir.

Eylül ayının seçilmesindeki üçüncü önemli gerekçe ise, Hakas Türkleri için önemli olan güneşin durumuyla ilgili ya da gündüz ile gece orantılarının değişmesi günü olarak bilinen 22 Eylül tarihidir. 22 Mart, 22 Haziran ve 22 Aralık gibi bu tarih de eski, daha doğrusu ilk ve hala da yaşatılan Türk inancı Kamlıkta sayılan ve kutlanan bir gündür. Dolayısıyla, Hakas ve hatta eski Türk gibi adların bu bayrama verilmeyip doğrudan Türk adının, dünyada ve Hakas ülkesinde yaşayan bütün Türkleri kapsamayı ve de zaman köprüsünde kuşaklar arası bütünlüğü koparmayarak bütün tarihlerdeki Türklüğü içine alabilmesi açısından kullanıldığı bu ulu günün kutlanması doğanın gidişatına uygun bir hâle getirildiğini, böylece de eski Türk geleneklerine uyulmuş olduğunu görebilmekteyiz. Kısaca, bu tarihten itibaren güneşin etrafında dönen gezegenimizin gidişatıyla alakalı olan gündüz ile gece sürelerinde önemli bir değişim sürecinin başlaması söz konusudur. 22 Eylül’den başlayarak gündüzün süresi uzamaya, gecenin süresi ise kısaltmaya başlamakta, ancak gündüzün uzunluk süresinin gece süresini yakalaması ve aşmaya başlaması olgusu ancak 22 Mart tarihinden itibaren vuku bulmaktadır.

Hakas Cumhuriyeti’nde, Türk yazı ve kültürü günlerini kutlama geleneğinin başlatma noktasında en etkin gönüllülerden biri olan çalışmalar yürüten Hakas Yazarlar Birliği Tanıtım Bürosu Başkanı Yuri Zabelin, Rusya Federasyonu içerisinde en kalabalık ikinci etnik topluluk olan Türklerin tarihin ve kültürün gelişmesine sağlamış olduğu önemli katkılarının görmemezlikten gelinmesinin haksızlık olacağını ve bu bayramın Hakas ülkesinde resmi kanun düzeyinde kabul edilmesinin bu konuda iyi bir gelişme olarak değerlendirdiğini, bu adımın ülkede yaşayan farklı etnik toplulukların arasındaki anlayış ve farklılıkların hoşgörülle karşılanması üzerine kurulu diyalogun gelişmesine yönelik olarak önemli bir katkı sağlayacağını ve de halkların kendi dil, yazı ve kültürünü koruyarak çeşitli araştırmalar ve uygulamalar yoluyla geliştirmesi yönünde olumlu bir özendirme olacağını belirtmiştir.

Bu denli önemli olmasına rağmen hem dünya hem Rusya ve hem de ne yazık ki Türk dünyasında yeterince ya da daha doğrusu neredeyse hiç bilinmeyen ve gerektiği gibi tanıtılmayan Türk yazı ve kültürü günlerinin 2004’ten beri resmi bir düzeyde kutlanmasının ilk ve tek örneğinin Hakas Türklerinin ülkesinin oluşturduğu gerçeğinin aslında yukarıda anlatılandan da anlaşılacağı üzere Hakas topraklarında yaşayan ve yüreğiyle Türk kültürü için katkıda bulunmaya çalışan her çeşit etnik kimliğe mensup aydınlarca başlatılıp yaşatıldığını da vurgulamak gerekir.

Çeşitli millete mensup aydın kişilerin ortaklaşa çabasıyla düzenlenen Türk yazı ve kültürü günleri Hakas’ta etnik arası ilişkilere yönelik olarak da çok olumlu etkide bulunmaktadır. Bu kutlamalar çerçevesinde birçok kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlik hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde düzenlenmektedir. Böyle etkinliklerin biri de Hakas Türklerinin dünya çapında tanınmış bilimci, ilk Profesör, Türklük bilimcisi Kazan Üniversitesi profesörlerinden Nikolay Katanov (1862-1922)’un anıtının (Krasnoyarsklı heykeltraş Konstantin Ziniç’in çalışması) Hakas Cumhuriyeti başkenti Abakan’daki N.F.Katanov Hakas Devlet Üniversitesi merkez binasının yanındaki bir alanda 26 Ekim 2007 günü saat 16:00’da ülkenin yöneticileri, konukları, yurttaşlarının ve Uluslararası TÜRKSOY Teşkilatı heyetinin katılımıyla açılmasıdır. Bu anıtın dikilmesi olayının dünyada tanınmış Türklük bilimcisi N.F. Katanov’a ithaf edilen ikinci anıt olduğunun altını çizmek gerekir. Bütün Türk dünyasında ilk N.F.Katanov anıtının (Hakas heykeltraş Elvira Çankova’nın çalışması) ise yine Hakas topraklarında yer alan sekiz bölgenin içinde Hakasların en yoğun yaşadığı Askiz Bölgesi merkezi olan Askiz’de 27 Haziran 2007 tarihinde açıldığını burada anımsatmakta yarar vardır. Dünya çapında bu iki anıtın açılışı Prof. N.F.Katanov’un doğumunun 145. yıldönümüne ithaf edilen etkinlikler kapsamında gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi, kendi topraklarında yüzde on üçlük bir azınlık halinde yaşamını sürdürmek durumunda bulunan Hakas Türkleri mevcut koşulların içerisinde yalnızca Rusya ve Türk dünyası değil, aynı zamanda bütün gezegen çapında Türk kültürü dairesinde önemli ilklere imza atabilmekte, bu davranışlarıyla da diğer bağımsız ve federe Türk devlet ve halklarına örnek olabilmektedir

Timur B. Davletov, TÜRKSOY RF-Hakas Cumhuriyeti Temsilcisi; Hacettepe Ü, Sosyoloji doktora öğrencisidir.

KÖKSAV E-Bülteni, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV) tarafından çıkarılmaktadır. KÖKSAV bağımsız ve bağlantısız, günlük siyasî konumu olmayan bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar. Dolayısıyla, bu yayında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazarlarına aittir.

© 2008, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı. Bütün hakları saklıdır.